

S. LETYCJA J. WOJSŁAW OSU

Archiwa, Biblioteki
i Muzea Kościelne. T. 33: 1976

SPRAWOZDANIE Z DZIAŁALNOŚCI OŚRODKA ARCHIWÓW, BIBLIOTEK I MUZEÓW KOŚCIELNYCH PRZY KUL ZA LATA 1974—1975

I. KURSY I SEMINARIA ZAWODOWE

Spełniając swoje zadanie w zakresie szkolenia kadr pracowniczych w kościelnych zbiorach kulturalnych Ośrodek ABMK przeprowadził w okresie sprawozdawczym dwa takie seminaria.

1. W dniach 25—29 czerwca 1974 r. — Podstawowe Seminarium Bibliotekarskie, zorganizowane wspólnie z Biblioteką Uniwersytecką KUL. Seminarium przeznaczone było dla początkujących bibliotekarzy lub kandydatów na bibliotekarzy, którzy posiadali wykształcenie wyższe lub średnie, a nie mieli dotąd żadnego przeszkolenia w zakresie bibliotekarstwa. Odbywało się ono w gościnnym gmachu Biblioteki Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego przy ul. Chopina 27. Zajęcia prowadzili pracownicy Biblioteki KUL pod kierunkiem jej dyrektora o. doc. dra hab. Romualda Gustawa OFM. Kierownictwo organizacji seminarium pod względem administracyjno-gospodarczym objął dyrektor Ośrodka ks. prof. dr Józef Rybczyk przy pomocy kierownika kancelarii Ośrodka s. W. Elżbiety Łukasiewicz OSU.

Seminarium obejmowało podstawowe wiadomości z zakresu bibliotekarstwa oraz kompleks zagadnień dotyczących merytorycznych czynności w zorganizowaniu i prowadzeniu biblioteki. Oto jego program:

1. Pojęcie i rodzaje bibliotek kościelnych — o. doc. dr hab. Romuald Gustaw OFM.
2. Zwiedzanie Biblioteki Uniwersyteckiej KUL (w grupach).
3. Organizacja biblioteki: lokal, bibliotekarz — o. doc. dr hab. Romuald Gustaw OFM.
4. Zasady gromadzenia zbiorów — o. doc. dr hab. Romuald Gustaw OFM.
5. Rodzaje i porządkowanie materiałów bibliotecznych — o. doc. dr hab. Romuald Gustaw OFM.
6. Pojęcie, zadania i rodzaje katalogów Katalog alfabetyczny — mgr Kazimiera Wiśniowska.
7. Katalog rzeczowy — dr Bogdan Królikowski.
8. Systemy ustawiania zbiorów — mgr Henryk Adamczuk.
9. Ćwiczenia z katalogowania alfabetycznego (w grupach).

10. Wykazy zbiorów dla celów ewidencyjnych i kontrolnych — mgr Kazimiera Wiśniowska.
11. Technika udostępniania zbiorów — o. doc. dr hab. Romuald Gustaw OFM.
12. Źródła informacji bibliotecznej — mgr Bożena Laskowska.
13. Stare druki — mgr Maria Kunowska.
14. Konserwacja zbiorów — mgr Henryk Adamczuk.
15. Rękopisy biblioteczne i archiwalne — mgr Helena Mańkowska.
16. Współpraca bibliotek kościelnych — o. doc. dr hab. Romuald Gustaw OFM.

Materiał dydaktyczny, zawarty w 34 godzinach, realizowany był w ciągu 4 i 1/2 dni.

W seminarium wzięło udział 115 osób reprezentujących 14 diecezji oraz 42 rodziny zakonne z całej Polski. Nie trzeba dodawać, że tak liczny udział uczestników seminarium o tym charakterze jest wymownym świadectwem zapotrzebowania na tego rodzaju szkolenie i liczenie w tym względzie na Ośrodek. Seminarium spotkało się z wysoką oceną uczestników, którzy przez cały czas jego trwania wykazywali pełne zaangażowanie i zainteresowanie. Dla organizatorów było to nie małym usatysfakcjonowaniem ich wysiłków i niezwykle troskliwych zabiegów około seminarium.

Plany na przyszłość dotyczyły dążenia do pogłębiania wiedzy bibliotekarskiej przez lekturę dzieł fachowych, bogato prezentowanych w trakcie zajęć i dyskusji, przez kontakt z Biblioteką KUL, przez praktykę pracy bibliotecznej odpowiednio organizowanej tak, aby następne spotkania pozwoliły na szersze pole dla wymiany doświadczeń i osiągnięć w tej dziedzinie.

2. W dniach od 16 do 20 września 1975 r. Kierownictwo Ośrodka zorganizowało piątą z kolei Seminarium Muzealnictwa Kościelnego na temat „Zagadnienia sztuki dawnej i współczesnej po II Soborze Watykańskim”. W seminarium wzięło udział około 80 osób reprezentujących diecezje oraz zakony męskie i żeńskie w Polsce.

W przeciwieństwie do Podstawowego Seminarium Bibliotekarskiego, omówionego wyżej, to seminarium przeznaczone było szczególnie dla uczestników fachowców w dziedzinie muzealnictwa i sztuki kościelnej. Dlatego seminarium miało poziom wysoki i wyrównany. Podkreślano to w podsumowaniu tłumacząc, że jest to owoc kształcenia księży i siostr zakonnych przez systematyczne studia uniwersyteckie. Było ono odpowiedzią na apel skierowany dwadzieścia lat temu do Episkopatu Polski i Władz Zakonnych przez referenta do spraw muzealnictwa w Ośrodku ABMK ks. doc. dra hab. Władysława Smoleńca.

Tematyka seminarium poszerzała zagadnienia sztuki dawnej i współczesnej zawarte w kodyfikacji polskiego prawa kościelnego dotyczącego sztuki kościelnej, wydanej przez Konferencję Episkopatu Polski w 1973 roku, i przez całe pięć dni utrzymywała uczestników i wykładowców w stanie najwyższego zaangażowania. Oto jego program:

Wtorek — 16 września

- g. 10: Otwarcie — ks. prof. dr hab. Józef Rybczyk, dyrektor Ośrodka ABMK.
1. Oddziaływanie sztuki religijnej na współczesnego człowieka — ks. prof. dr hab. Janusz Pasierb (z Pelplina — Warszawy).
 2. Sztuka religijna w polskim prawodawstwie kościelnym — ks. doc. dr hab. Władysław Smoleń (z Lublina, KUL).
- Dyskusja.

- g. 15: 3. Rola ołtarza nowego i dawnego we współczesnej funkcji liturgicznej — ks. prał. mgr Jan Paweł Grajert (z Włocławka).
4. Tabernakulum i szafowanie Eucharystii — ks. inf. dr Antoni Laedtke (z Pielplina).
5. Funkcja ambony w nowej liturgii — ks. mgr Marian Cynka (z Poznania).
Dyskusja.

Środa — 17 września

- g. 9: 6. Inwentaryzacja diecezjalna — ks. mgr Henryk Madej (z Olsztyna).
7. Katalogi i inwentarze sztuki kościelnej w Instytucie Sztuki PAN — mgr Zofia Rozanow (z Instytutu Sztuki PAN, Warszawa).
8. Diecezjalna wizytacja obiektów sztuki kościelnej — ks. prał. mgr Roman Kostynowicz (z Kamienia Pomorskiego).
Dyskusja.

g. 15: W skarbcu katedralnym

9. Zabezpieczenie dzieł sztuki wycofanych z funkcji liturgicznych — ks. mgr Andrzej Pikulski (z Lublina).
Prezentacja kościołów: katedralnego ze skarbcem, św. Pawła, OO. Dominikanów ze skarbcem i kościoła Seminarium Duchownego.

Czwartek — 18 września

- g. 9: 10. Zabezpieczenie dzieł sztuki kościelnej przed kradzieżami i zniszczeniami — ks. bp dr Jan Obłąk (z Olsztyna).
11. Konserwacja zabytków dla nowej liturgii — ks. kan. mgr Stefan Tomaszewicz (z Poznania).
12. Konserwacja zabytkowych paramentów liturgicznych — mgr Stanisława Gomuła (z Lublina).
Dyskusja.
- g. 15: 13. Przegląd budownictwa kościelnego w okresie powojennym — mgr Zbigniew Strzałkowski (z Lublina).
14. Układ przestrzenny w planowaniu nowej architektury — s. inż. arch. Małgorzata Ewa Rosier-Siedlecka, zmartwychwstanka (z Warszawy).
Dyskusja.

Piątek — 19 września

- g. 9: 15. Postulaty bio-psychologiczne w planowaniu wnętrz kościelnych — doc. dr inż. arch. Mieczysław Twarowski (z Warszawy).
16. Przyszłość nowych form w architekturze kościelnej — mgr inż. arch. Władysław Pieńkowski (z Warszawy).
Dyskusja.
- g. 15: 17. Metody projektowania urbanistycznego i architektonicznego nowych kościołów — prof. mgr inż. arch. Stanisław Marzyński (z Warszawy).
18. Dekoracja plastyczna wnętrz nowych kościołów — o. prow. dr Jan Popiel (z Krakowa).
Dyskusja.
Podsumowanie — ks. doc. dr hab. Władysław Smoleń (z Lublina, KUL).

Sobota — 20 września

g. 8: Wyjazd autokarem do Zamościa i prezentacja kolegiaty

Materiały z seminarium będą wydane drukiem na małej poligrafii Uniwersytetu i zostaną przekazane Episkopatowi Polski jako podstawa do rejonowych konferencji duchowieństwa, celem dalszego podnoszenia troski i fachowości w opiece nad sztuką i zabytkami kultury pozostającymi w administracji kościelnej.

II. SPRAWY WEWNĘTRZNE I DZIAŁALNOŚĆ OŚRODKA

1. Lokal. Ośrodek boryka się z dużymi trudnościami lokalowymi. Częściowo jest to konsekwencją sytuacji lokalowej Uniwersytetu. Na 14,30 m² mieści się: kancelaria z jej najprostszym wyposażeniem i bieżącymi sprawami, pracownia dla badaczy naukowych wyposażona w dwa czytniki zeissowskie, magazyn mikrofilmów wraz z ich materiałem archiwalnym (negatywy), oraz biblioteka podręczna, z konieczności ograniczona do minimum. Nie trzeba dodawać, że taka sytuacja ma ujemny wpływ na działalność usługową Ośrodka.

2. Zmiany personalne. Z końcem 1974 roku przeszła na emeryturę, po 13 latach pracy na stanowisku kierownika kancelarii Ośrodka, s. Waleria Elżbieta Łukasiewicz OSU, zegnana wyrazami wdzięczności za sumienną pracę, szczególnie przy porządkowaniu i zabezpieczaniu zbiorów archiwalnych, przygotowując je do mikrofilmowania i w pewnym stopniu do druku. Po odejściu na emeryturę siostra z własnej woli pracuje nadal przy porządkowaniu repatriowanych archiwaliów Archidiecezji Lwowskiej dotkniętych silnie losami ostatniej wojny. Ks. bp prof. dr hab. Marian Rechowicz udostępnił Ośrodkowi archiwalia, celem zmikrofilmowania ich. Okoliczność ta skłoniła Kierownictwo Ośrodka do wprowadzenia zmian w godzinach otwarcia jego biura (kancelarii). Od początku 1975 roku czynne ono jest trzy razy w tygodniu; inne dni poświęca się na pracę przy rękopisach przygotowując je do mikrofilmowania. Praca ta prowadzona jest pod kierunkiem ks. prof. dra hab. Bolesława Kumora. Wyniki jej podane będą niżej. Na miejsce s. Łukasiewicz przyszła z początkiem roku 1975 s. Letycja Jadwiga Wojsław OSU.

3. Z końcem roku 1974 zmieniła swój charakter Pracownia Mikrofilmowa Ośrodka ABMK stając się, uchwałą Senatu KUL, Ogólnouniwersytecką Pracownią Fotograficzno-Mikrofilmową. Fakt ten zbiegł się z odejściem p. mgra Mariana Hałasy dotychczasowego jej kierownika. Okoliczności te ujemnie rzutują na proces gromadzenia i udostępniania zbiorów.

4. Gromadzenie zbiorów. Zasób materiału naukowego będącego w posiadaniu Ośrodka ABMK ilustruje i charakteryzuje autor *Katalogu mikrofilmów* tejże instytucji. W okresie sprawozdawczym zmikrofilmowano 46.473 str. zbiorów archiwalnych Archiwum Archidiecezji Poznańskiej i Kapituły Płockiej. Przygotowano do mikrofilmowania 12,53 mb. repatriowanych archiwaliów Archidiecezji Lwowskiej; stanowi to 77 jednostek archiwalnych. Z tego 10 jedn. już zmikrofilmowano; obejmuje to 7.790 klatek.

5. Udostępnianie zbiorów. W pracowni Ośrodka w okresie sprawozdawczym korzystało, głównie z mikrofilmów, 385 badaczy, reprezentujących ośrodkami naukowe Lublina, Warszawy, Krakowa, Wrocławia oraz prywatni pracownicy nauki w Pomechówka k. Warszawy, Pionek, Kielczewic, Włocławka, Krasiczyna, Nysy, Nałęczowa. Ośrodek ABMK udostępniał także swe zbiory mikrofilmowe pracownikom nauki w ośrodkach uniwersyteckich Torunia, Krakowa, Warszawy, Wrocławia oraz prywatnie zamieszkałym w Wałbrzychu, Kielcach, Wieliczce i NRF. Na prośbę PAN pośredniczono w zmikrofilmowaniu ksiąg metrykalnych parafii Wieleń n. Notecią, a na prośbę Naczelnej Dyrekcji Archiwów Państwowych — w zmikrofilmowaniu ksiąg metrykalnych znajdujących się w Archiwum Diecezjalnym w Przemyślu. Odpowiedziano na szereg kwerend dotyczących zbiorów archiwalnych różnych diecezji polskich. Prośby kwerend nadsyłało z kraju i zagranicę: Lwowa, NRF, Anglii.

6. Na zlecenie Episkopatu Polski i przy współudziale Naczelnej Dyrekcji Archiwów Państwowych ks. prof. dr hab. Bolesław Kumor i ks. prof. dr hab. Stanisław Librowski przeprowadzili w większych archiwach kościelnych w Polsce ankietę na temat wywiezionych i utraconych polskich zbiorów archiwalnych w czasie II wojny światowej. Zebrane materiały mają służyć jako podstawa rewindykacji polskich zbiorów kościelnych z NRF przy ewentualnych rozmowach na szczeblu państwowym.

7. Na przestrzeni roku akad. 1974/75 przeprowadzony został na Wydziale Teologicznym KUL a w a n s n a u k o w y ks. prof. nadzw. dra hab. Stanisława Librowskiego (kierownika sekcji archiwalnej Ośrodka i redaktora półrocznika ABMK) na profesora zwyczajnego, zakończony nadaniem mu tegoż tytułu 28 stycznia 1975 r. przez Senat Akademicki KUL. Powyższą uchwałę Senatu zatwierdziły 14 maja 1975 r. władze państwowe.

8. P l a n y n a p r z y s z ł o ś ć. Przedstawiona wyżej działalność Ośrodka ABMK i jej zasięg świadczą o moralnym autorytecie tej instytucji przyznawanym jej przez władze kościelne, ośrodki naukowe polskie i zagraniczne. Praktyka dnia codziennego pracy w Ośrodku ukazuje, że wiele jest czynników, które wpłynęły na ukształtowanie takiej pozycji tej instytucji, ale czynnikiem, który najbardziej służy jej utrwalaniu jest bez wątpienia czasopismo — organ Ośrodka ABMK — *Archiwa, Biblioteki i Muzea Kościelne*, docierające do większości krajów naszej cywilizacji i do instytucji najwyższych jej szczebli bez względu na reprezentowaną ideologię i dziedzinę wiedzy. Praktyka codziennej posługi wykazuje także znaczenie nagromadzonego materiału w postaci mikrofilmów. Często słyszy się od pracowników nauki słowa: „kilku lat nie wystarczyłoby mi na zebranie materiału, który mam tutaj na miejscu” Wszystko to z konieczności musi mieć wpływ na kształtowanie charakteru Ośrodka, dokonujące się z takim trudem od chwili jego powstania.